

срокaу навучання і адзін да аднаго. Новая тэхналогія прадугледжвае з'яўленне новых крыніц інфармацыі. Імі могуць быць інфармбюро, аўтаматызаваныя інфармацыйныя і бібліятэчныя сістэмы. Камп'ютэрызацыя навучальнага працэсу патрабуе ад выкладчыка універсітэта авалодання метадамі і сродкамі інфарматыкі, істотнага перагляду вучэбных праграм спецыяльных і агульнанавуковых дысцыплін.

Найлепшым варыянтам распрацоўкі і ўкаранення ў навучальны працэс аўтаматызаваных навучальных сістэм будзе такі, калі сам выкладчык створыць сваю ўласную камп'ютэрную праграму, у крайнім выпадку з дапамогай праграміста, але захоўваючы за сабой накіроўваючую ролю.

Укараненне новых тэхналогій і рэйтынгавай сістэмы ацэнкі ўзроўню кваліфікацыі выкладчыкаў выклікае пераходам ВНУ рэспублікі на шматузроўневую сістэму падрыхтоўкі спецыялістаў.

Пры фарміраванні структуры сучаснай універсітэцкай адукацыі неабходна мець на ўвазе, што ў рэспубліцы з'явілася такая новая структура, як каледжы. Такім чынам, шэраг спецыялізацый факультэтаў мастацкай творчасці і бібліятэчна-інфармацыйных сістэм будзе мець магчымасць фарміраваць кантынгент студэнтаў з выпускнікоў каледжаў, якія ўжо будуць мець спецыяльнасць выкладчыка або бібліятэкара і нават ступень бакалаўра. У гэтым выпадку фарміруюцца групы з выпускнікоў каледжа для працягу вучобы ва універсітэце і атрымання ступені бакалаўра мастацтва альбо навук. Па зместу курс складаецца з агульнаадукацыйнага, асноўнага і свабоднага.

На наступны ўзровень, магістэрскі курс, пападае інтэлектуальная эліта, г.зн. уладальнікі ступені бакалаўра з выдатнымі адзнакамі. Сусветны вопыт сведчыць, што з бакалаўрыяту на магістэрскі курс пападае ад 15 да 20 працэнтаў.

Навучанне на магістра разглядаецца як падрыхтоўка да навуковай і прафесійнай дзейнасці. Яно з'яўляецца больш мэтанакіраваным і спецыялізаваным. Двухгадовы магістэрскі курс напалову, а магчыма і 2/3, складаецца з прафілюючых прадметаў.

У перыяд пераходу да шматузроўневай сістэмы можа быць паралельнае існаванне і іншай мадэлі падрыхтоўкі кадраў для культурна-асветных устаноў. Неабходна ўлічваць, што большая частка моладзі яшчэ будзе доўга навучацца ў звычайных агульнаадукацыйных сярэдніх

школах і з іх таксама будзе фарміравацца кантынгент студэнтаў універсітэта. Таму на першай ступені вядзецца агульнанавуковая падрыхтоўка ў пэўнай галіне ведаў. Падрыхтоўка студэнтаў на працягу трох гадоў вядзецца ў асноўным па гуманітарных дысцыплінах, вывучаюцца таксама і спецыяльныя дысцыпліны. На першым узроўні студэнты атрымліваюць няпоўную вышэйшую адукацыю, што дае ім права на далейшае навучанне на другіх узроўнях для атрымання акадэмічных ступеняў і прафесійных кваліфікацый.

Другая ступень - бакалаўрыят, які доўжыцца два гады. На працягу двухгадовага тэрміну навучання студэнты атрымліваюць базавую вышэйшую адукацыю: фундаментальную, агульнанавуковую і прафесійную падрыхтоўку. Бакалаўр, атрымаўшы поўную прафесійную адукацыю, мае права працаваць у культурна-асветных установах.

Трэцяя ступень - аднагадовы магістэрскі курс. У магістратуру прымаюцца ўладальнікі ступені бакалаўра. Магістэрскі курс арыентаваны на падрыхтоўку высокакваліфікаваных кадраў, выкладчыкаў, навукоўцаў.

Лявончыкаў В.Е.,
докт.пед.навук,
прафесар

ПРАФЕСІЯНАЛІЗМ ВЫКЛАДЧЫКАЎ УНІВЕРСІТЭТА ВА ЎМОВАХ ШМАТУЗРОЎНЕВАЙ СІСТЭМЫ ПАДРЫХТОЎКІ КАДРАЎ (на прыкладзе факультэта бібліятэчна- інфармацыйных сістэм)

1. Пэратварэнне інстытута культуры па універсітэт патрабуе ад прафесарска-выкладчыцкага складу не толькі ўдасканалвання існаваўшай у інстытуце сістэмы адукацыі, а прынцыповага змянення яе зместу і арганізацыйна-метадычных падыходаў. Тут могуць быць два прынцыповыя шляхі выйсця. Першы - запозычыць новыя мадэлі універсітэцкай падрыхтоўкі кадраў у больш развітых краінах і прыстасаваць іх да нашых умоў. Другі шлях, які, на нашу думку, з'яўляецца больш эфектыўным і па якому пайшла рэспубліка, - з улікам лепшых замеж-

ных узораў распрацаваць сваю мадэль, якая б апіралася на вопыт і традыцыі народнай педагогікі і ўлічвала спецыфіку сацыякультурнай сітуацыі ў нашай краіне.

2. У канцэпцыі нацыянальнай школы Рэспублікі Беларусь перагледжаны філасофія адукацыі і педагагічная ідэалогія. У аснову філасофіі адукацыі пакладзены ідэі плюралізму і дыялогу, якія сталі вядучымі і вызначальнымі ў многіх сферах сацыяльнага жыцця. Для адукацыі прыярытэтнымі абвешчаны гуманізацыя навучання, адмаўленне ад гатовых ведаў, фарміраванне ў выкладчыка ўмення весці дыялог, не парушаючы годнасці і культуры асобы (так званая этыка негвалтоўнасці).

3. Вучоныя розных краін свету час ад часу звяртаюцца да праблемы агульных патрабаванняў да выкладчыкаў універсітэтаў. Вядучым вучоным, які распрацаваў такія патрабаванні, прызнаецца сучасны французскі філосаф, гісторык культуры і навукі, стваральнік канцэпцыі "археалогія ведаў" Поль Мішэль Фуко. Ён лічыць, што выкладчыку універсітэта неабходны тры тыпы ўменняў, тры тыпы адносін да іншых: "Настаўленне прыкладам: прыклад вялікіх людзей і сіла традыцый фарміруюць мадэль паводзін; настаўленне вёсмамі: перадача ведаў, манера паводзін і прыныцаў; настаўленне ў цяжкаснях: майстэрства выхаду з цяжкіх сітуацый". У Фуко пералічаны і ўмовы, без якіх, як ён мяркуе, няма чалавеча ўніверсітэта. Гэта свабода гаворачага; уменне гаварыць шчыра (чыстасардэчна); прамова, якая з боку гаворачага яе раўназначна абавязку. Гэта, як мы бачым, агульначалавечыя якасці, якія павінны быць уласцівы выкладчыку універсітэта.

4. Адметнай асаблівасцю вучэбнага плана па спецыяльнасці "бібліятэказнаўства і бібліяграфія" ва ўмовах універсітэта з'яўляецца шматузроўневы яго характар. Першая ступень прадугледжвае павышэнне агульнаадукацыйнага ўзроўню студэнтаў у ходзе вывучэння шэрагу гуманітарных дысцыплін. Галоўная задача вывучэння гэтага цыкла дысцыплін - садзейнічаць развіццю светапогляду, сацыяльна значных якасцей асобы, навыкаў творчага мыслення, міжсабовых зносін.

На першай ступені навучання выкладчыку належыць вядучая роля ў дасягненні адукацыйных і выхаваўчых мэт. Ён павінен выкарыстоўваць традыцыйныя віды вучэбнай дзейнасці, але праводзіць іх у актыўным рэжыме.

На другой ступені навучання акцэнт выклад-

чыка пераносіцца на пазнавальную і псіхаматорную дзейнасць студэнта. Тут вывучаюцца гуманітарныя і спецыяльныя дысцыпліны. Асноўная мэта другой ступені - агульнакультурная і фундаментальная прафесіянальная падрыхтоўка. Тут студэнт павінен засвоіць значны аб'ём інфармацыі, атрымаць умненні і навыкі па ўсіх працэсах прафесіянальнай дзейнасці, характэрнай для бібліятэк розных тыпаў і відаў. На другой ступені навучання выкладчык выступае больш як арганізатар (выкладчык-мэнэджэр) такой вучэбнай дзейнасці студэнтаў, як творчыя адносіны да справы, уменне самому знайсці і выкарыстаць неабходныя веды.

Трэцяя ступень звязана з прафесійнай падрыхтоўкай непасрэдна ва ўмовах пэўнага тыпу бібліятэкі, тымі або іншымі функцыянальнымі абавязкамі ці галіновым зместам яе дзейнасці. Выкананне гэтай задачы забяспечваецца шляхам вывучэння дысцыплін спецыялізацый. Тут студэнт павінен засвоіць новую для яго прафесію інфармацыю, набыць умненні і навыкі ў сітуацыі, якая прыбліжана да асаблівасцей канкрэтнай спецыфікі прафесійнай дзейнасці.

На чацвёртым этапе (пры падрыхтоўцы бакалаўраў і магістраў) студэнтам дадаткова чытаюцца дысцыпліны па метадцы выкладання, па арганізацыі і метадалогіі навукова-даследчай дзейнасці. На гэтым этапе падрыхтоўкі неабходна прадугледзець удзел студэнтаў у рэальнай педагагічнай і навуковай дзейнасці.

5. Працэс адукацыі - гэта пэўная паслядоўнасць вывучэння курсаў (дысцыплін), змест якіх прадугледжваецца ў адпаведных праграмах. Новыя падыходы да падрыхтоўкі праграм, з якімі мы цалкам згодны, патрабуюць спачатку па кожнай дысцыпліне скласці пералік уманняў (ці псіхаматорных якасцей), якімі павінны валодаць студэнты для прафесіянальнай і сацыяльнай дзейнасці, а ўжо потым вырашаць, якія веды патрэбны для гэтага. Такія навацыя, правяраная эксперыментальна ў Маскоўскім энергетычным інстытуце, адпавядае агульнай пазіцыі амерыканскай выпэйшай школы, якая абвешчала, што дыдактычны працэс павінен будавацца па формуле "навучанне праз дэсаніс".

Адным з падыходаў да працэсу навучання, што дазваляе выкладчыку актывізаваць пазнавальную дзейнасць студэнтаў, з'яўляецца праблемнае выкладанне, пад якім разумеецца сістэма прысмаў і метадаў мэтанакіраванай дзейнасці выкладчыка па ўключэнні механізмаў мыслення і арганізацыі паводзін студэнтаў шля-

хам стварэння праблемных сітуацый. Праблемае навучанне адрозніваецца ад традыцыйнага тым, што выкладчык не перадае гатовую інфармацыю, а ставіць перад студэнтамі праблему і шляхам абуджэння цікавасці да яе выклікае жаданне знайсці сродкі для вырашэння гэтай праблемы. У даным выпадку справа ідзе не толькі аб нявырашаных праблемах навукі, а галоўным чынам аб характары падачы вядомай вучэбнай інфармацыі.

Праблемае навучанне здзяйсняецца ў трох асноўных формах: а) праблемная перадача матэрыялу выкладчыкам у лекцыях (так званыя праблемныя лекцыі); б) праблемае правядзенне семінарскіх, практычных і лабараторных заняткаў; в) самастойныя даследаванні студэнтаў і вырашэнне імі праблемных сітуацый пад кіраўніцтвам выкладчыка пры папісанні рэфератаў, курсавых работ, дыпломных праектаў, а таксама пры выкананні асобных заданняў навукова-даследчай тэмы, якую распрацоўвае кафедра.

Неад'емнай часткай праблемнага выкладання з'яўляюцца алгарытмізацыя і мадэліраванне вучэбна-пазнавальнай дзейнасці студэнтаў. Тэорыя вучэбных мадэлей, метадаў іх стварэння і ўкараненне залежаць ад спецыфікі вучэбных курсаў, але ў выпадку выкарыстання праблемнага навучання вылучаюць 5 асноўных разнавіднасцей мадэлей: 1) сапраўдныя прадметы ці з'явы, прапануемыя для вывучэння ў аўдыторыі ці ва ўстанове культуры (у нашым выпадку); 2) умоўна вылучаныя часткі ці элементы сапраўдных прадметаў; 3) праграміраваныя заданні для адпрацоўкі і самастойнага складання алгарытмаў практычнай ці кіраўніцкай дзейнасці; 4) умоўныя схематычныя мадэлі працэсаў дзейнасці (графічныя схемы, табліцы, статычныя і дынамічныя слайд-схемы і г.д.); 5) канкрэтна вобразныя мадэлі, якія імітуюць практычную дзейнасць (вучэбныя філмы, відэазапісы, дзелавыя гульні). У апошнія дзесяцігоддзі, калі аб'ём інфармацыі намнога павялічыўся, на першы план у навучанні студэнтаў стала выступаць інфармацыйная тэхналогія.

б. Такім чынам, у дзейнасці выкладчыка ва ўмовах шматузроўневай падрыхтоўкі спецыялістаў і выкарыстанні праблемнага навучання вылучаюцца наступныя галоўныя дыдактычныя функцыі: 1) перадача вучэбнай інфармацыі; 2) дэманстрацыя ўменняў і навыкаў практычнай, педагагічнай і навукова-даследчай дзейнасці;

3) кіраўніцтва працэсамі засваення студэнтамі вучэбнай інфармацыі, авалодання ўменнямі і навыкамі. Гэта значыць, што ў залежнасці ад таго ці іншага ўзроўню навучання выкладчык выступае ў розных якасцях: перадачы інфармацыі (всёдаў) і выхавальца, тэхнолаг (пры навучанні ўменням і навыкам); мэнэджэр пазнавальнай дзейнасці студэнтаў; арганізатар-кансультант педагагічнай і навукова-даследчай дзейнасці.

Марэцкі А.І., дацэнт

ПАВЫШЭННЕ ЯКАСЦІ ПАДРЫХОТКІ СПЕЦЫЯЛІСТАЎ БЕЗ АДРЫВУ АД ВЫТВОРЧАСЦІ

Аб'ектыўна існуючая супярэчнасць паміж узрастаючым аб'ёмам неабходнай інфармацыі і лімітаванымі тэрмінамі навучання ў вышэйшай навучальнай установе выклікае неабходнасць пошуку форм і метадаў удасканалення навучальнага працэсу. Рашаючымі з'яўляюцца пры гэтым аказваюцца інтэнсіфікацыя і аптымізацыя ўсяго комплексу вучэбна-выхаваўчай работы ва ўніверсітэце. Сярод галоўных фактараў павышэння якасці трэба выдзеліць арганізацыю навукова абгрунтаванага планавання самастойнай работы студэнтаў, укараненне ў практыку выкладання апорных канспектаў лекцый (канспектаў-схем) і актыўны ўдзел студэнтаў старэйшых курсаў у фарміраванні комплексу дысцыплін па спецыялізацыях.

Інтэнсіфікацыя навучальнага працэсу дасягаецца галоўным чынам пры максімальнай эфектыўнасці самастойнай работы ў міжсесійны перыяд. А гэта, у сваю чаргу, патрабуе дакладнай рэгламентацыі і планавання самастойнай работы ва ўсёй разнастайнасці яе аспектаў.

Даследаванне бюджэту часу студэнтаў паказала, што патэнцыяльны тыднёвы бюджэт на самастойную работу паміж сесіямі вызначаецца 15-17 гадзінамі (фактычныя затраты часу яшчэ меншыя). Прыведзеныя далейшыя істотна адрозніваюцца (прычым у бок заніжэння) ад таго часу, які пяпер адводзіцца кафедрам для выканання патрабумага аб'ёму вучэбных заданняў.

У сувязі з гэтым неабходна ажыццявіць планаванне самастойнай работы на ўсіх курсах